Egy holisztikus szemléletű közgazdász

Dr. Bogár László professzor



Hogyan képez egységet a szakralitás eszmeisége a közgazdaság tudományával? Miként lehet a jó gazda gondosságával energiáinkkal gazdálkodni? Mai globális világunkban milyen módon tud az ember harmóniában és egyensúlyban maradni a Földdel? És hogyan kapcsolódik e súlyos kérdésekhez a költészet, a zene? A professzor magával ragadja azt, akinek elmondhatja a gondolatait. Lebilincselő a stílusa: szavaival először megdöbbent, mélyen a székhez szögez, majd felemel, próbál szárnyakat adni, végül tréfásan visszahelyez a földre elmélkedni a hallottakon.

Névjegy: ***Dr. Bogár László professzor*** Miskolcon született 1951-ben, általános és középiskolai tanulmányait is Miskolcon végezte. 1969-ben érettségizett a Kilián György Gimnázium francia tagozatán. Felsőfokú tanulmányait a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem nemzetközi kereskedelempolitika szakán folytatta, ahol 1973-ban közgazdász diplomát szerzett. 1986-ig Miskolcon élt és az államigazgatásban dolgozott. Ugyanezen évben doktorált, és családjával Budapestre költözött. 1990-től 1998-ig országgyűlési képviselő. 1991-től a politikai tudományok kandidátusa. 2002-től a Károli Gáspár Református Egyetem docense. Alapvető kutatási területe a globalitás hatalmi rendszere.

Eddig megjelent könyvei: A fejlődés ára - Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983.; Kitörési kísérleteink - Közgazd. és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1989.; Bokros újratöltve - Kairosz, Budapest, 2006.; Magyarország és a globalizáció - Osiris, Budapest, 2006.; Hálózatok világuralma - Argumentum, Budapest, 2008.; Örvényben - Kairosz, Budapest, 2008. (Benkei Ildikóval); Magyarország felszámolása - Kairosz, Budapest, 2008.; Válság és valóság - Éghajlat, Budapest, 2009. (Drábik Jánossal és Varga Istvánnal); Idegrendszerváltás - Kairosz, Budapest, 2009.; A rendszerváltás bukása - Kairosz, Budapest, 2010.; Lefelé a létezés lejtőin - Kairosz, Budapest, 2011.; Bogár-gyűjtemény - Kairosz, Budapest, 2011.; Globalo-büntiben - Kairosz, Budapest, 2012.; Háború a nemzet ellen - Kairosz, Budapest, 2012.; Globális örvénylések - Kairosz, Budapest, 2013.; Háttér-képek - Kairosz, Budapest, 2013.; bogártankönyv - Kairosz, Budapest, 2014.; Tékozló ország - Kairosz, Budapest, 2014.; Hol vagyon a vagyon? - Kairosz, Budapest, 2015.; Az álomnak vége van - Kairosz, Budapest, 2016.

Elismerései: Árpád Pajzs - 2011. július, Révkomárom; Pro Urbe Budapest - 2011. november 17.; Ex Libris Díj - 2011. november 25. ; Nemzeti Újságírásért ARANY fokozat - 2014. október 23.

- A beszélgetést ott szeretném folytatni, ahol az előadása abbamaradt. Mit tehetnek Ön szerint a geotermális szakma képviselői a Föld geotermikus energiáinak "szelíd" kiaknázása érdekében? A „hogyan?” érdekelne.

- A modernitás világa számára az energia alapvető fontosságú kérdés. A tradicionalitás évezredei során az ember csak önmaga és nagytestű háziállatai izomerejére, illetve a kezdetleges szél- és vízi energia felhasználásra építhette energetikai rendszereit. A nyugatias modernitás, ami a XIX. század óta „kapitalizmusnak” nevezi önmagát, ami a „tőkefelhalmozás” soha nem látott ütemű felgyorsítására utal, csak úgy jöhetett létre, ha gyökeresen megváltozik az energetikai talapzat is. A fosszilis energiaforrások (szén, kőolaj, földgáz) rohamosan növekvő arányú kiaknázása nélkül a globális kapitalizmus planetáris dimenziójú rendszere nemcsak, hogy működésképtelen, de egyáltalán értelmezhetetlen volna. Ám nagyjából egy-két évszázad alatt kiderült, hogy a fosszilis energiaforrások gyorsan kimerülnek, illetve elégetésük számos nehezen kezelhető következménnyel járhat. Így aztán elkerülhetetlennek látszik egy olyan fordulat, amely részben a nap, a szél és a víz, másrészt pedig a földhő kiaknázására épülő rendszert hozna létre. A Föld hője egyrészt nagyságrendekkel nagyobb mennyiségben áll rendelkezésre, mint a fosszilis energiaforrások, másrészt pedig felhasználása sokkal „tisztább” körülmények között megy végbe, hisz ez valóban, ahogy említette is, „szelíd” energia. A feladat azonban értelemszerűen rengeteg, részben ma még megoldatlan problémát vet fel, ami a geotermális szakma képviselői számára folyamatos kihívást jelent. Az energetika világa állandó, ráadásul többnyire rejtett érdek, erő és hatalmi viszonyrendszerben mozog. A geotermális szakma képviselői tehát sokszor „sziszifuszi” munkát végeznek, ami olykor-olykor már talán reménytelennek is látszik. Ezért ennek a szép és általam (is) igen nagyra becsült hivatás képviselőinek sok-sok szelídségre, türelemre, alázatra van szüksége.

- Miként segíthet egy közgazdász a gyakorlatban a mérnököknek az energia kitermelés területén?

- A „közgazdász” sokféleképpen lehet jelen az energetikában. A közvetlen kitermelésben, tehát a „frontvonalon”, de a különböző irányítási szinteken és a stratégiai tervezés-elemzésben is. A közgazdász feladata elsősorban az volna, hogy őrködjön afelett, hogy az ember, ahogy a régi fordulat tartja, ***„a jó gazda gondosságával”*** gazdálkodjon. A globális kapitalizmus világában azonban ez az ősi szakrális logika megfordult. Inkább azzal a Milton Friedman Nobel díjas amerikai közgazdásztól vett idézettel írható le, ami úgy hangzik, hogy ***„the business of the business is the business”,*** vagyis, ha tőketulajdonos vagy, akkor az a legfőbb feladatod, hogy profitot termelj. Ezért aztán, mondja Friedman, nemcsak, hogy nem kell, de nem is szabad foglalkoznod azzal, hogy tevékenységed nyomán milyen, esetleg visszafordíthatatlan károkat okozol az emberi létezés külső és belső természetében. Az előbbi az „ökológia válsággal”, az utóbbi a lelki, erkölcsi, szellemi válsággal írható le. Ma a mérnök és a közgazdász is egy sajátos erkölcsi csapdában van, hiszem a profitnövelésének és az emberi lét harmóniájának megőrzésére tett kísérlet során sokszor keletkezik feloldhatatlan konfliktus. Egyértelműen „jó” válasz ritkán adódik, inkább arra lehet és kell is kísérletet tenni, hogy legalább a legkisebb rosszat próbáljuk választani. Ebben a mérnök és a közgazdász nagy segítségére lehet egymásnak.

- A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem szellemisége és az Ön által hangoztatott, képviselt szakralitás eszmeisége között igen nagy a távolság. Mesélne az útról, amit egyiktől a másikig bejárt?

- Igen, ahogy kesernyés öniróniával emlegetni szoktam, negyvennégy évvel ezelőtt végeztem a Tolbuhin körútról nyíló Dimitrov téri Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. Nagyon izgalmas dolog volt ám a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején budapesti közgazdász hallgatónak lenni. A világ szellemileg sokkal színesebbé és

némileg szabadabbá vált, mint a hatvanas, és pláne az ötvenes években volt. Már akkor is elgondolkodtatott, hogy a tanáraink sokat sejtetően kacsintva miért jelzik azt, hogy ezt a magát szocializmusnak nevező berendezkedést nem kell nagyon komolyan venni, mert nincs más a világon, mint a globális liberális kapitalizmus. és, hogyha ennek eljön az ideje, csakis ez válthatja fel az úgynevezett szocializmust. De miért kellene ennek így lennie, gondoltam már akkor is? Mi van akkor, ha mindkettő (a szocializmus és kapitalizmus) egyformán hibás válasz az emberi lét-gazdálkodás alapvető kérdéseire, és a megoldás éppen az volna, hogy megpróbáljunk kilépni ebből a hibás síkból, szép metaforával szólva az „ég felé". Igazából ez a negyvennégy év úgy telt el, hogy ezt a megoldást keresgéltem. A termelésben, az államigazgatásban és az egyetemi katedrán egyaránt. Közgazdász-gyakornokként és államtitkárként, osztályvezetőként és parlamenti képviselőként, mikor milyen helyzetben tehettem mindezt. Siker nem nagyon adódott, de tanulság, az rengeteg. Egyetemi tanárként most ezt próbálom valahogy „visszaforgatni" azoknak a nemzedékeknek, akik lassan már nem a gyerekeim, hanem inkább az unokáim generációjához tartoznak.

- Hogyan tudnák az Ön véleménye szerint a tudomány képviselői hatékonyabban közvetíteni az általuk képviselt értékeket a köz felé?

- A világ, amelyben élünk ma, egy fenyegető szellemi örvényben vergődik. Globálisan, Európában és a Magyarország nevű „lokalitásban" is olyan „nyelvi háború" zajlik, amelynek lényege a szavak, a fogalmak értelmezése feletti hatalom megragadása. Aki ugyanis a szavak jelentését ellenőrzi, az a világ ura. Az ősi időkben az ember minden tudása és információja saját tapasztalatból származott, ma azonban minden, inkább vélt, mint valós tudásunk valamilyen „közvetítőn", vagyis médián keresztül jut el hozzánk. Nem a világról szerzünk tehát információkat, hanem egy „történetet" ismerünk meg arról, hogy a történet „mesélője" szerint milyen is a világ. Az emberek nagy része azonban nincs abban a helyzetben, hogy bármilyen módon ellenőrizze, hogy a „történet" amit hall, olvas, vagyis a „mesélt valóság" mennyire felel meg a valóságos valóságnak. A valóságos tudások megszerzésére tett erőfeszítés, a „világ megismerése" igazi luxus, nagyon sokba kerül, és e „befektetés" megtérülése, ha és amennyiben ez egyáltalán lehetséges, csak igen hosszútávon értelmezhető. Egy becsületes értelmiségi számára mindez óriási kihívás, hisz egzisztenciálisan nem túlságosan „kifizetődő" dolog, ha szolgálja a szakrális felelősségére bízatott közösséget, állandó a csábítás arra, hogy ehelyett inkább kiszolgáltassa azt a világot ellenőrző „láthatatlan" erőknek, akik szívesen „honorálják" is mindezt. A probléma tehát főként erkölcsi és szellemi természetű, és nem állunk túlságosan jól sem globálisan, sem lokálisan.

- Mi az a lelki, szellemi érték, amiért "megéri" kielégíteni az ember fizikai szükségleteit a Föld erőforrásaiból?

- József Attila azt írja, hogy „Ehess, ihass, ölelhess, alhass, a mindenséggel mérd magad!" Vagyis az ember csak akkor „szolgálja meg" a természetből, a Földtől elvett erőforrásokat, ha ezt önmagának a létbe való méltóságteljes beillesztése érdekében teszi. Tehát, ha türelemmel, szelídséggel, alázattal, lassú, türelmes iparkodással igyekszik megérteni a létbe rejtett mély-igazságokat, és ezeket megismerve az ***arany, arány, erény, irány*** útján haladva próbálja meg harmóniában és egyensúlyban tartani a világhoz való kapcsolódását. Ha nem ezt teszi, akkor valójában csak útonálló-rabló, aki ideig-óráig élvezheti ugyan gáttalanul az így szerzett kincseket, de „ebül szerzett jószág ebül vész". Seattle indián főnök úgy kezdte a híres levelét, amelyet a törzsi területek azonnali átadását sürgető amerikai elnöknek írt, hogy azért nem adhatjuk a földjeinket, mert nem a föld az emberé, hanem az ember a Földé. Ezt valószínűleg Pierce akkori amerikai elnök sem értette, de feltehetőleg mai utódai sem igen tudnának mit kezdeni vele. Pedig ez a legmélyebb lényeg, minden, amit az ember a Földdel tesz, azt önmagával teszi, és olyanok lesznek a következmények is. A mai globális gazdaság, és azt ezt irányító homo sapiens, és homo oeconomicus bölcsnek és racionálisan gondolkodónak tételezi önmagát, pedig döntéseinek egyre nagyobb hányada végzetes lét-tévedés, ami egyre mélyebbre viszi ezen az entrópikus lejtőn. Erről kellene visszafordulni, ami hihetetlenül nehéz feladatnak látszik.

- "Ha megáll a tudomány, akkor jön el a költészet". Jól idézem kedvenc saját mondását? Hol a helye az Ön életében a költészetnek?

- A költészet éppen arra szolgál, hogy amit a racionális verbalitás nyelvén nem tudunk kifejezni, azt mégis képesek legyünk valahogy szavakba önteni. (Amikor pedig a szavak már egyáltalán nem tudnak segíteni, akkor jön a zene, ami a lélek legmélyebb „húrjait" igyekszik megszólaltatni.) Kicsi gyerekkorom óta állandóan költészetben és zenében élek, mindent ennek köszönhetek, és azt remélem, ez soha nem is lesz, nem lehet másként a még hátralévő életemben sem. A felvilágosodás tudománya az embert anyagi-fizikai „gépezetként" ábrázolja, és kétségtelenül ez is vagyunk. De messze nem csak ez! Számomra az emberi létezés sokkal inkább lelki-szellemi természetű, szellemi energiák örvénylése-kavargásaként élem át mindazt, amit életként érzékelek. A mai világ egy végzetes szellemi kiüresedés, hanyatlás színtere, de közben hihetetlen erővel törnek a felszínre olyan ősi energiák is, amelyek egészen bizonyosan helyreállítják majd világunk elmúlt néhány évszázad során felbillent egyensúlyát. Ebben a folyamatban, úgy hiszem, a költészet és a zene meghatározó szerepet játszik majd.

- Mit jelent Önnek az írás? Van újabb könyvterve?

- Számomra az írás nélkülözhetetlen a lelki-szellemi egyensúlyom megtartásához. Valójában állandóan írok, akkor is, ha mondjuk, úszom, sétálok, vagy éppen villamoson utazom, legfeljebb ilyenkor csak ott belül, de aztán, ha géphez jutok, előbb vagy utóbb „kívül" is megjelenítődik mindez. A Kairosz Könyvkiadó most már egy évtizede minden évben kiadja a gondolataimat, van úgy, hogy évente kettő könyv is kell, hogy „beleférjenek". Ami mostanában leginkább foglalkoztat, az pontosan az előbb említett globális szellemi háború, az emberiség veszélyes kommunikációs értelemben vett szétesése. Ha ugyanis egy emberi közösség tagjai nem tudják egy közös nyelven elbeszélni a helyzetet, és megbeszélni a teendőket, akkor az a közösség nem tud átgondoltan és összehangoltan cselekedni, ez pedig végül az önfelszámolás felé vezet. Mindent meg kellene tennünk, hogy megértsük ennek az okait, és próbáljunk valamit tenni azért, hogy kikeveredjünk ebből a végzetes csapdából.

- Remélhetjük-e, hogy a március 21-i előadása az MGtE-nél csak a kezdete egy gyümölcsöző kapcsolatnak? Találkozunk-e még?

- Én nagyon reménykedem benne! Ezért köszönöm a lehetőséget!

Aki kérdezhetett: *Dr. Szimon Ildikó*